



Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Suomen Olympiakomitean lausunto valtioneuvoston tulevaisuusselonteosta

VIITE: Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. ja 2. osa. Näkymiä seuraavien sukupolvien Suomeen (VNS 16/2022)

Suomen Olympiakomitea lausuu otsikkoasiassa:

VALTIONEUVOSTON TULEVAISUUSSELONTEKO

Olympiakomitea kiittää valiokuntaa mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston tulevaisuusselontekoon. Tulevaisuusselonteko esittelee useita vaihtoehtoisia tulevaisuuden skenaarioita ja niihin johtavia mahdollisia kehityskulkuja.

Olemme tyytyväisiä siihen, että liikunta on huomioitu useassa kohtaa selontekoa. **Liikunnalla ja urheilulla on keskeinen rooli paitsi kansalaisten terveyden, hyvinvoinnin ja toimintakyvyn edistämässä, myös laajemmin yhdenvertaisuuden ja inklusion edistämässä sekä polarisaation torjumisessa.**

Tässä lausunnossa erittelemme liikunnan roolia selonteossa hahmotelluissa skenaarioissa ja niihin johtavissa kehityskuluissa.

Lopuksi esitämme ratkaisuja, joilla liikunnan ja urheilun potentiaali voidaan maksimoida parhaan mahdollisen tulevaisuuden rakentamisessa. **Liikettä on edistettävä tänään, jotta meillä on toimintakykyä tulevaisuudessa.**

Liikunta, toimintakyky ja tulevaisuus

Liikunnan yhtymäpintoja muihin yhteiskunnan ja ihmiselämän ilmiöihin on huomioitu tulevaisuuden skenaarioissa ja kehityskuluissa eri tavoin, kuten:

- Digitalisaatio voi vähentää arjen fyysistä aktiivisuutta ja lisätä nuorten menestymispaineita
- Eriarvoistuminen: sosioekonominen tausta vaikuttaa lasten liikunnan harrastamiseen
- Merkityksellisen elämän sisältöjä ovat mm. liikunta, urheilu ja luonto
- Liikunta edistää terveyttä ja hyvinvointia
- Yhteisöllisenä toimintana, esimerkiksi järjestöissä, liikunta edistää myös myös osallisuutta ihmissuhteita – jotka lisäävät onnellisuutta ja arjessa koettua turvallisuutta
- Pandemia-ajan eristäytyminen on lisännyt mielenterveysongelmia ja vähentänyt fyysistä aktiivisuutta

Selonteon “polarisoituneen yhteiskunnan” kehityskulussa *hyväosaiset ovat työ- ja toimintakykyisiä, ja he käyttävät yksityisiä sosiaali- ja terveyspalveluita sekä hyvinvointia tukevia liikunta- ja kulttuuripalveluja. “Kriisiytyneen järjestelmän” kehityskulussa merkittävä osa väestöstä ei ole työ- eikä toimintakykyistä ja syrjäytyminen on yleistä. Yhteiskunta ja elinympäristö eivät tue väestön hyvinvointia, eikä siihen riitä julkisia taloudellisia voimavaroja.* Nämä kehityskulut (s. 197) heijastuvat osana selonteon pessimistisempiä tulevaisuusskenaarioita (s. 219 – 264).

Tosiasiassa hyvinvoinnin polarisaatio ei ole vain tulevaisuuden skenaario, vaan me elämme jo sitä. Laajasti tiedossa olevan tutkimustiedon valossa voimme todeta, että olemme myös hyvinvoinnin kriisiytymisen kynnyksellä. Selonteossa (s. 147) nykytilaa kuvataan seuraavasti:

Lapsista, nuorista ja aikuisista vain noin kolmannes ja ikäihmisistä muutama prosentti liikkuu terveytensä kannalta riittävästi. Isolla osalla lapsia ja nuoria kestävyyskunto on terveyttä ja toimintakykyä mahdollisesti haittaavalla tasolla, ja oppilailla voi olla vaikeuksia selviytyä väsymättä arjen toiminnoista. Työikäisistä (20–64-vuotiaat) noin neljännes arvioi työkykynsä heikentyneeksi. Monet elintapoihin liittyvät sairaudet ovat lisääntyneet. Ylipainosta aiheutuvat terveysongelmat sekä kasvavat mielenterveys- ja elämänhallintaongelmat ovat merkittävimpiä kansanterveydellisiä ongelmia. Niillä on myös huomattavat kansantaloudelliset vaikutukset esimerkiksi työkyvyttömyyden myötä.

Koronakriisin ja mielenterveyskriisin ohessa käynnissä on liikkumattomuuskriisi, jolla on seuraukset pitkälle tulevaisuuteen. Olympiakomitea haluaa alleviivata, että kun puhumme liikunnasta ja hyvinvoinnista, puhumme niin yksilöiden kuin yhteiskuntamme toimintakyvystä. Kun puhumme toimintakyvystä, puhumme kriinkestävyydestä, työkyvystä, veronmaksukyvystä, talouden kantokyvystä, sote-järjestelmän kantokyvystä, oppimisesta ja innovaatioista sekä maanpuolustuskyvystä. Liikkeen ja liikkumattomuuden vaikutukset ulottuvat kauas liikunta- ja sote-sektoreiden ulkopuolelle.

Mikäli emme pysty lisäämään liikettä kaikissa väestöryhmissä, sektorirajat ylittävällä yhteistyöllä, edessä on syvä yksilöiden ja yhteiskunnan toimintakyvyn kriisi.

Liike on osa ratkaisua – mutta kaikkia tarvitaan

Olympiakomitea kiittää valtioneuvoston selontekoa siitä, että dokumentti asettaa liikkeen ja toimintakyvyn ylläpidon osaksi tulevaisuuden kokonaisskenaarioita. Samalla muistutamme, että liikunta ja urheilu ovat parhaimmillaan väline ja **tärkeä osa ratkaisua paitsi fyysisen terveyden ja hyvinvoinnin haasteisiin, myös mielenterveyskriisiin, osattomuuteen, yksinäisyyteen, syrjäytymiseen, yhteiskunnalliseen segregatioon, kuplautumiseen ja polarisaatioon, sosiaaliseen eriarvoistumiseen, epäluuloon, syrjintään sekä epätasa-arvoon, kansallisen yhteishengen murenemiseen, ilmastokriisiin ja moniin muihin demokratiaa, turvallisuutta sekä hyvinvointiyhteiskuntaa nakertaviin ilmiöihin.** Siksi liikuntaa ja urheilua tulee edistää sektorirajat ylittäen.

Lisäämällä liikettä lisäämme toimintakykyä. **Tukemalla liikuntaa ja urheilua edistetään sellaisia kehityskulkuja, joihin voimme itse vaikuttaa ja joiden ansiosta Suomessa eletään onnellista, kestävä elämää vuonna 2040;** tai joiden ansiosta olemme paremmin varautuneita pessimistisempiin tulevaisuuden skenaarioihin.

Liikkumattomuuden hinta on jo nyt vähintään kolme miljardia euroa vuosittain. Koska lapset ja nuoret liikkuvat yhä vähemmän, tämä on vasta alkua. Eläkeikää nostetaan, mutta toimintakykymme ei nouse vaan päin vastoin laskee. Liikettä tulee lisätä kaikkialla, kaikkien toimesta.

Ratkaisumme:

1. Lisätään liikettä ja arkiliikunnan edellytyksiä

- Jatketaan ja kehitetään valtakunnallisia liikunnan edistämishjelmia eli Liikkuvat-kokonaisuutta vaikutusarvioiden perusteella.
- Käynnistetään poikkihallinnollinen liikkumishjelma, jolla puututaan liian vähäiseen liikkumiseen. Liikkumishjelman työkaluina vakiinnutetaan Liikkuvat-kokonaisuus ja liikuntapolitiikan koordinaatioelin.
- Kolminkertaistetaan hyte-kertoimen perusteella jaettavat valtionosuudet kunnille ja hyvinvointialueille.
- Taataan hyvät edellytykset, rahoitus ja yhdyskuntarakenne kävelylle, pyöräilylle ja ulkoilulle sekä arkiliikunnalle.
- Vahvistetaan toimien kattavuutta elämän nivelvaiheissa, esimerkiksi perheellistyessä tai siirtymävaiheessa opiskelusta työelämään.
- Vahvistetaan STM:n ja OKM:n välistä yhteistyötä terveyttä edistävän liikunnan lisäämisessä.
- Kannustetaan ja autetaan kuntia ja hyvinvointialueita rakentamaan liikuntaneuvonnan palveluketjuja hallintotasojen välille.

2. Kehitetään harrastamisen Suomen mallia; mahdollistetaan mielekäs liikuntaharrastus jokaiselle lapselle ja nuorelle

- Laajennetaan Harrastamisen Suomen malli kaikkiin kuntiin tavoittamaan koko ikäluokka ja kasvatetaan sen rahoitusta samassa suhteessa. Pidentetään avustuskautta vuodesta kolmeen vuoteen.
- Kehitetään Harrastamisen Suomen malliin yhdenvertaisia ja mahdollistavia polkuja liikuntaharrastamiseen, seuratoimintaan ja urheiluyläkouluihin. Luodaan vaihtoehtoja myös tavoitteellisempaan harrastamiseen.
- Edistetään mallin puitteissa etsivää liikuntatyötä, jolla torjutaan nuorten syrjäytymistä ja houkutellaan harrastusten ulkopuolella olevia nuoria liikunnan ja yhteisöllisen seuratoiminnan pariin.
- Selvitetään ja pilotoidaan Harrastamisen Suomen mallin laajentamista toisen ja korkea-asteen opiskelijoihin.
- Edistetään seurojen ja muiden paikallisten liikuntatoimijoiden roolia harrastamisen mallin palveluntuottajana.
- Lisätään koulupäiviin tunti lisää liikuntaa.

3. Edistetään liikuntaa ja urheilua; vahvistetaan rahoitusta ja rakenteita

- Turvataan liikunnan ja urheilun rahoitus pitkäjänteisesti. Lisätään liikunnallisen elämäntavan rahoitusta poikkihallinnollisesti STM:n, LVM:n ja YM:n hallinnonaloille. STM:n osalta olennaista on tavoite terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisestä. LVM:n ja YM:n osalta liikettä tulee lisätä kävelyn, pyöräilyn ja ulkoilun mahdollistavalla rahoituksella.
- Edistetään liikkumista ja liikuntaa verotuksen keinoin. Esimerkiksi madalletaan kaikkien arvonlisäveron piirissä olevien liikuntapalveluiden arvonlisävero alempaan verokantaan (10 %). Nykyisin osa liikuntapalveluista on 24 %:n kannassa.
- Tuetaan liikuntapaikkarakentamista, kurotaan umpeen korjausvelkaa ja vahvistetaan kestävää käyttöä.
- Laajennetaan liikunta- ja liikkumisvaikutusten arvioinnin käyttöä päätöksenteossa.

- Edistetään poikkihallinnollisuutta vakiinnuttamalla liikuntapolitiikan koordinaatioelimen toiminta.
- Tuetaan liikunnan osaamista eri ammateissa kuten varhaiskasvatuksessa, terveydenhuollossa ja muissa koulutusammateissa sekä varmistetaan liikunnan koulutusjärjestelmän toimivuus.

4. Lisätään yhteisöllisyyttä tukemalla liikunnan kansalaistoimintaa

- Mahdollistetaan seurojen ja yhdistysten rahoituspäätökset 2-4 vuodeksi kerrallaan pitkäjänteisyyden lisäämiseksi.
- Lisätään yksityistä rahoitusta liikunnan kansalaistoiminnalle säätämällä lahjoitusvähennys liikuntaan ja urheiluun kohdistuvista lahjoituksista.
- Varmistetaan hyvät kannustimet vapaaehtoistyölle ja selvitetään mahdollisuuksia edistää harrastustoimintaa verotuksen keinoin.
- Vahvistetaan lisärahoituksella vastuullista seuratoimintaa, yhdenvertaisuutta ja turvallista toimintaympäristöä läpi liikkujan polun aina harrastamisesta huippu-urheiluun.
- Tuetaan työllistymistä seuratoimintaan ja puretaan työllistymisen esteitä. Esimerkkinä toimivasta käytännöstä ovat nuorten kesätyösetelit.

5. Huippu-urheilu luo elämyksiä ja esikuvia sekä tuo suomalaiset yhteen

- Lisätään huippu-urheilun rahoitusta eduskunnan linjaamalle tasolle (SiVM 22/2018) sekä jatketaan nykyisen hallituskauden lisärahoitusta urheiluakatemoille ja valmennuskeskuksille sekä tehostamistukeen.
- Edistetään huippu-urheilun ammattilaisuutta tukemalla urheilijoita, valmentajia ja asiantuntijoita sekä parannetaan urheilijoiden sosioekonomista asemaa (mm. työttömyys- ja eläketurva, opintososiaaliset edut ja perheellistymisen tuki).
- Tunnistetaan urheiluyläkoulutoiminta ja sen rahoitus osaksi perusopetuksen valtakunnallista rakennetta.
- Vahvistetaan toisen asteen urheiluoppilaitosten rahoitusta ja asemaa.
- Rakennetaan huippu-urheilijamyönteisten korkeakoulujen verkosto ja luodaan urheilijatutkinto.
- Saatetaan huippu-urheilua palvelevat liikuntapaikat ja niiden käytettävyys kansainvälisesti kilpailukykyiselle tasolle.
- Edistetään kansainvälisten arvokilpailujen hakemista ja saamista Suomeen.
- Edistetään huippu-urheilun tutkimusta ja sen rahoitusta.

Helsingissä 26.1.2023

Taina Susiluoto
Toimitusjohtaja
Suomen Olympiakomitea

Kaisa Larjoma
Yhteiskuntasuhdepäällikkö
Suomen Olympiakomitea